

Simpozij »Psihologija ter interdisciplinarne študije: psihologija v drugih strokah in druge stroke v psihologiji«, Filozofska fakulteta, 19.12.2003

LOGOTERAPIJA PRI PSIHOLOŠKI OBRAVNAVI PROSILCEV ZA AZIL

dr. Ingrid Russi Zagožen, univ. dipl. psih.

Ingrid.Russi@guest.arnes.si

Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za azil

POVZETEK

Prispevek osvetljuje en aspekt psihologije v pravu, in sicer specifičnost psihološke obravnave prosilcev za azil. Strese in pritiske, ki privedejo prosilca za azil, da zaprosi za psihološko pomoč, avtorica deli z vidika časovne perspektive na travmatično preteklost, nezadovoljujočo sedanost in negotovo prihodnost. Pri tem izhaja predvsem iz spoznanj logoterapije, to je iz eksistencialistično in humanistično usmerjene psihologije, in ugotavlja, da utemeljenost psihološke obravnave prosilca za azil ni pogojena s pravno utemeljenostjo prošnje.

Ključne besede: prosilci za azil, psihološka obravnava, logoterapija

ABSTRACT

The article light on one of the aspects of the psychology in the law, namely the particularity of the psychological treatment of asylum seekers. Stresses and pressures, compelling an asylum seeker to seek psychological help are dealt with by the author from the time perspective in relation to the traumatic past, unsatisfying present as well as the uncertain future. In doing so, she uses mainly the findings of the existential and humanistic oriented logotherapy. The author found out that the necessity of a psychological treatment of an asylum seeker is not based on the legal justifications of his or her asylum application.

Key words: asylum seekers, psychological treatment, logotherapy

V pričujočem prispevku nameravam osvetliti en vidik psihologije v pravu, kajti vprašanje prosilcev za azil, beguncev, vprašanje azila, političnih zatočišč in drugih oblik zaščite je najprej in predvsem pravno vprašanje. Pri tem je potrebno izhajati iz definicije prosilca za azil: prosilec za azil je tujec, ki je vložil prošnjo za azil, in sicer od trenutka vložitve do sprejetja pravomočne odločbe, pri čemer imajo pravico do azila tujci, ki zaprosijo za zaščito iz razlogov, določenih v Konvenciji o statusu beguncev (Ženevska konvencija) in Protokolu o statusu beguncev, ter iz humanitarnih razlogov, kadar bi vrnitev teh oseb v njihovo izvorno državo lahko ogrozila njihovo varnost in fizično integriteto v smislu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, v okoliščinah, ki jih Ženevska konvencija na določa.¹ V procesu odločanja o utemeljenosti prošnje za azil ustrezne institucije ocenijo, ali je tisto, kar prosilec navaja, resnično in ali potrebuje zatočišče. Oseba, ki je zaprosila za azil, v času odločanja o vlogi (v času postopka) navadno biva v azilnem domu. Celotni postopek pravilom traja dlje časa (od nekaj mesecev pa celo do več let). Zato je razumljivo, da prosilec za azil, ki v negotovosti čaka na zanj tako pomembno odločitev, doživlja različne strese in pritiske in v tem okviru tudi zaprosi za psihološko pomoč. Glede na časovno perspektivo stresa in pritiske, ki privedejo prosilca za azil do psihologa, lahko delimo na: travmatično preteklost, nezadovoljujočo sedanost in negotovo prihodnost.

Travmatična preteklost. Čeprav so razlogi, zaradi katerih so prosilci zapustili izvorno državo in sedaj iščejo zatočišče v Sloveniji, različni, imajo zaradi njih podobne psihične posledice (npr. anksioznost, ...) in duhovne (noogene) stiske (npr. dvom v smiselno življenje...). Prosilci za azil navajajo, da so bili v svoji državi preganjani, mučeni, zaprti, da so jim grozili, jih izsiljevali, da so jih oropali, jim požgali domove, pobili njihove svojce in prijatelje, da so živeli v slabih in negotovih življenjskih razmerah. Tudi pri tistih prosilcih za azil, za katere se v nadaljevanju izkaže, da do azila niso upravičeni, pa lahko opazimo bolj ali manj travmatično preteklost, ki je npr. povezana z odnosi v izvorni družini, s preživetimi psihičnimi in/ali fizičnimi zlorabami, z nepredelanimi izgubami (izgubo varnosti, svojcev, imetja) in žalovanjem (za umrli in pogrešanimi svojci, za svojim preteklim življenjem). Še več, celo nekateri ekonomski migranti, ki izrabljajo institut azila zato, da pridejo do določene države izključno z namenom zaposlitve, v razgovoru izpostavijo določene dogodke iz preteklosti, ki bi – če bi čas to dopuščal in če bi bili oni motivirani – zahtevali poglobljeno obravnavo.

---

¹ Zakon o azilu

Tako skoraj pri vsakem prosilcu za azil lahko torej opazimo izrazitejšo prisotnost vsaj nekaterih elementov, ki jih logoterapija vključuje pod izraz tragična trojka. Tragično trojko, ki je neizogibna spremljevalka vsakega človeka, sestavljajo trpljenje, krivda in smrt. Prosilci poročajo o doživetem in preživetem trpljenju v izvorni državi (npr. nad njimi so izvajali psihični pritisk, bili so mučeni; videli so, kako so pobili njihove družinske člane), o občutkih krivde, s katerimi morajo živeti (ker so npr. sami zbežali iz države in svojce »prepuščili« usodi, ker so prisostvovali poboju bližnjih in niso mogli ničesar storiti) ter seveda o dogodkih, povezanih s smrtjo (po navadi poboji in druge nasilne smrti, grožnje njihovem življenju).

Čeprav je res, da je tragična trojka človekova neizogibna spremljevalka in jo prej ali slej izkusi vsak od nas, je tudi res, da je njena izkušnja pri prosilcih za azil praviloma veliko večja, veliko bolj dramatična kot pri večini ostalih ljudi. Pri tragični trojki se vedno soočimo z antagonizmom med svobodnostjo in usodnostjo. Človek se sprašuje, ali je tisto, kar se mu je dogajalo, posledica njegovih dejanj in je zato krivda njegova, ali spada dejansko v usodnost, v nekaj, kar si ni mogel sam izbrati, pa mora kljub temu sedaj prenašati. V bistvu se s tem vprašuje o svoji odgovornosti, o tem, kdo je kriv za njegovo sedanje trpljenje. Na podlagi tega, kako si odgovori, mora potem tudi zavzeti ustrezno stališče ali do teh dogodkov (v primeru usodnosti) ali pa do samega sebe (v primeru svobodnosti).

Nezadovoljujoča sedanost. To obdobje lahko glede na njegovo pojavno obliko imenujemo tudi »obdobje životarjenja« ali »obdobje vakuuma«, saj ga prosilci za azil doživljajo kot čas, v katerem nimajo možnosti, da bi kakorkoli nadzorovali ali vplivali na dogajanje. V ospredju tega dogajanja je seveda odločanje o njihovi prošnji za azil, na kar - ko je intervju z njimi enkrat mimo - nimajo več vpliva, saj je to, kar povejo v intervjuju, in to, kako povejo, temelj, na podlagi katerega se potem odloči o utemeljenosti prošnje. Seveda jim pravna ureditev v primeru negativne odločbe omogoča več pritožbenih možnosti, s čimer je zagotovljena zakonitost in pravilnost postopka, zato intervju oz. intervjuji predstavljajo zanje prelomnice v njihovem doživljanju situacije in časa nasploh. Po intervjuju po navadi pasivno čakajo, kaj se bo z njimi (z njihovo vlogo) zgodilo in občasno obupujejo. Njihov interes za aktivno vključevanje (integracijo) v širše družbeno okolje oz. za življenje nasploh je majhen. Po logoterapiji je človek zadovoljen s svojim življenjem takrat, ko v svojem bivanju vidi nek smisel, ko ima pred sabo nalogo, ki jo želi uresničiti, ali cilj, ki ga želi doseči. Prosilci za azil s svojim sedanjim življenjem praviloma niso zadovoljni, večkrat ne vidijo v njem nekega posebnega smisla, nalog in ciljev pa si

zaradi negotove prihodnosti ne upajo zastavljati. Nekateri, sicer redki, se odkrito vprašujejo o smislu življenja (»Zakaj naj sploh še živim? Zakaj mi je Bog to naredil?«), ker pa si ne znajo odgovoriti na zastavljeno vprašanje, pri njih opažamo pojav bivanjske praznote (eksistencialnega vakuuma), ki se kaže v dolgčasu, ravnodušju, pa tudi v razočaranju in noogeni depresiji. Pri večini, ki si sicer takih odkritih vprašanj ne zastavlja, pa lahko na problematiko pomanjkljive usmerjenosti v življenju sklepamo ravno iz njenih pojavnih oblik.

Negotova prihodnost. Prihodnost prosilca za azil je negotova. Odločitev o priznanju statusa begunca je temeljnega pomena za njegovo nadaljnje življenje. Kadar mu je azil priznan, se lahko ustali, načrtuje in začne znova. Časovna dimenzija spet dobi svoj pravi pomen. Težava pa je v tem, da je večina prosilcev za azil mnenja, da jim bo pozitivno rešena vloga za azil že sama po sebi prinesla boljše in kvalitetnejše življenje. Na nivoju pravic, ki jih določa naša zakonodaja (prim. pravice in dolžnosti prosilcev za azil in pravice in dolžnosti beguncev)², je to gotovo res (širši obseg pravic za druge), a na konkretnem nivoju udeleženosti in ustvarjanja, je priznani status begunca samo priložnost za nov začetek. Kdor te priložnosti ne zna ali ne zmore izkoristiti, kmalu zapade v obup, v depresijo, prepusti se jezi. Seveda se uspešnosti integracije begunca ne da zanesljivo napovedovati, a na osnovi izkušenj bi ocenila, da so se tisti, ki so že v času čakanja na odločitev pokazali samoiniciativnost in željo po aktivnem spreminjanju svojega življenja, tudi kasneje – ko jim je bil status begunca priznan – lažje in uspešnejše integrirali v novo družbeno okolje (in to tako na formalni kot tudi na neformalni ravni).

Na koncu pa ne smemo pozabiti tudi na tiste prosilce za azil, katerih prošnja ni pozitivno rešena. Ti imajo na voljo različne možnosti, med drugim tudi to, da se vrnejo v svojo izvorno državo.

V procesu psihološke obravnave prosilca za azil se je torej potrebno usmerjati tako na travmatično preteklost kot tudi na nezadovoljujočo sedanost in negotovo prihodnost. Logoterapevtski pristop je pri tem učinkovit predvsem zato, ker je pri prosilcih za azil v ospredju izkustvo tragike. Pri tem pa bi bilo napačno izhajati iz stališča, da imajo psihične travme in noogene stiske samo tisti prosilci za azil, ki jim je kasneje priznan status begunca in da torej potrebujejo psihološko pomoč samo tisti, ki so upravičeni do pravne zaščite. Pravna utemeljenost prošnje za azil zatorej ne more biti retrogradni kriterij utemeljenosti psihološke obravnave.

---

² Opredeljeno v Zakonu o azilu

Literatura:

Frankl, V. E. (1967): *Psychotherapy and Existentialism*. New York: Simon and Schuster.

Frankl, V. E. (1993): *Zdravnik in duša*. Ljubljana: Mohorjeva družba.